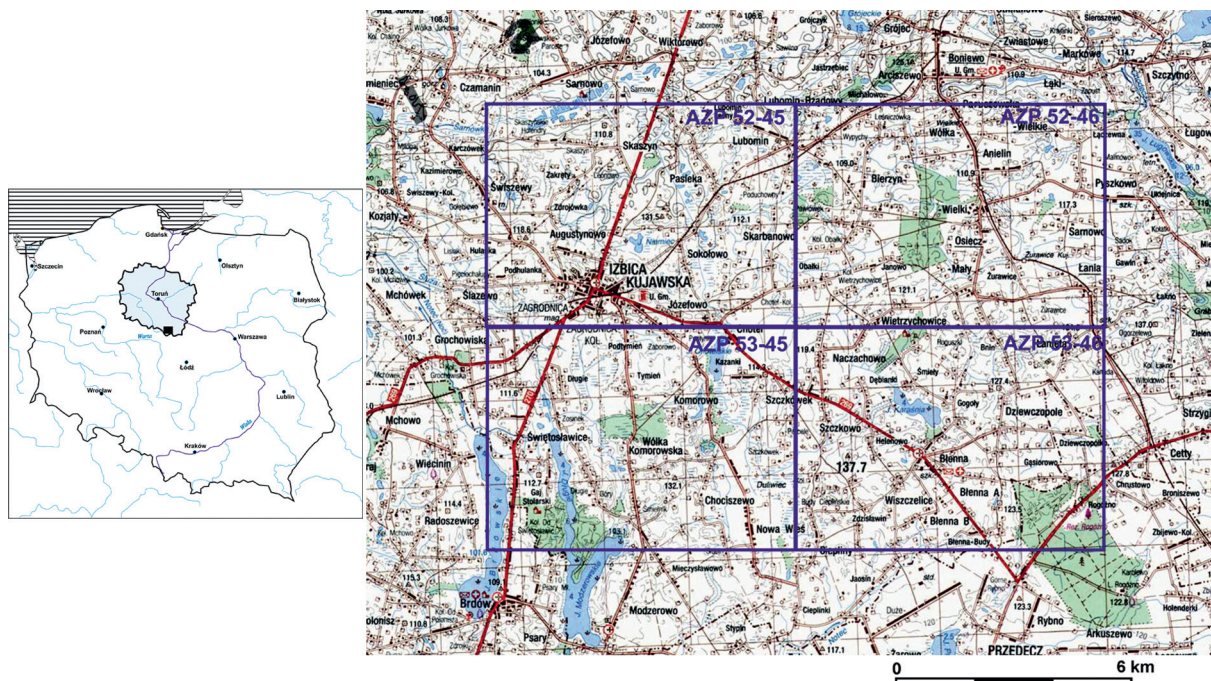

WPROWADZENIE

Niniejsza publikacja powstała dzięki realizacji projektu „Opracowanie i publikacja wyników nieinwazyjnych i interdyscyplinarnych badań w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”, finansowanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Ochrona zabytków archeologicznych”. W pracy zaprezentowano wyniki prospekcji nieinwazyjnych wykonanych w ramach trzech części zadania „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”, realizowanego w latach 2013-2018, uzupełnione przez dodatkowe prace zrealizowane w ramach statutowych działań Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi oraz Fundacji Badań Archeologicznych Imienia Profesora Konrada Jażdżewskiego.

Historia badań archeologicznych w rejonie Wietrzychowic sięga 1873 r., kiedy to „miłośniczka starożytności” – Natalia Kicka, razem z hr. Józefem Bnińskim, przebadła grobowiec kujawski w Żurawicach (N. Kicka 1987). Koniec XIX i początek XX w. to okres działań archeologów amatorów, którzy opisują i rozkopują „groby olbrzymów”, m.in. w Tymieniu i Komorowie. Pierwsze w pełni naukowe badania archeologiczne w rejonie Wietrzychowic rozpoczął prof. Konrad Jażdżewski w 1934 r. W trakcie trzech sezonów prac terenowych odkrył i rozpoznał wykopaliskowo zgrupowania grobowców kujawskich w Leśniczówce (K. Jażdżewski 1935, 1936a), Obałkach (K. Jażdżewski 1936c, 1936e) i Wietrzychowicach (K. Jażdżewski 1936b, 1936h). Wspólnie ze Stanisławem Madajskim zinwentaryzowali ponad 30 tego typu obiektów położonych na terenie dzisiejszych gmin Izbica Kujawska, Lubraniec, Topólka i Boniewo (K. Jażdżewski 1936f). Rozwój prac badawczych przerwał wybuch II wojny światowej, a dalsza inwentaryzacja megalitów podjęta została dopiero na przełomie lat 40. i 50. XX wieku (W. Chmielewski 1952). W wyniku prowadzonych pod kierunkiem prof. K. Jażdżewskiego prac Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi do połowy lat 70. XX w. zbadano i zrekonstruowano zgrupowania grobowców kujawskich w Wietrzychowicach (I. Jadczykowa 1970, 1971) i Sarnowie (W. Chmielewski 1952; L. Gabałówna 1968, 1969; H. Wiklak 1975, 1982, 1983, 1986) oraz jeden obiekt w Gaju (W. Chmielewski 1952). Dzięki staraniom Profesora megality otoczono opieką w ramach rezerwatów archeologiczno-przyrodniczych, które w XXI wieku zostały przekształcone w Park Kulturowy Wietrzychowice w Wietrzychowicach i Gaju oraz Park Kulturowy Sarnowo (por. P. Papiernik 2016a).

Badania archeologiczne w rejonie Wietrzychowic zostały wznowione przez Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi i Fundację Badań Archeologicznych Imienia Profesora Konrada Jażdżewskiego w 2009 r. Ich głównym założeniem jest prowadzenie badań multidyscyplinarnych zmierzających do rozpoznania źródeł archeologicznych z epoki kamienia i elementów środowiska geograficznego rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice. W ramach programu prowadzone są prace wykopaliskowe zmierzające do rozpoznania stanowisk kultury pucharów lejkowatych (osad i cmentarzysk), a także weryfikacja danych archiwalnych dotyczących dotąd niezbadanych grobowców kujawskich. Do 2020 r. tego typu prace wykonano na 7 stanowiskach (Gaj, st. 1, Lubomin, st. 5, Osiecz Mały, st. 8 i 8A, Śmieły, st. 3, 9 i 10 oraz Wietrzychowice, st. 1). Równoległe z pracami wykopaliskowymi prowadzone były badania archeologiczno-przyrodnicze, w ramach których m.in. rozpoznano 3 wykopami eksplorowanymi „na mokro” utwory biogeniczne w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk w Osieczu Małym i Śmiełach. Wykonano też opracowanie geologiczne, geomorfologiczne i dotyczące pokrywy glebowej badanego obszaru. Trzecim, elementem prezentowanych prac były kompleksowe prospekcje nieinwazyjne, jakie przeprowadzono

Ryc. 1. Lokalizacja weryfikacyjnych badań powierzchniowych wykonanych w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice.

Fig. 1. Location of verification reconnaissance survey conducted in the region of Wietrzychowice Culture Park.

w trakcie realizacji 3 edycji zadania „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”. Badania te skoncentrowano na terenie wyznaczonym przez zasięg 4 obszarów AZP (o nr. 52-45, 52-46, 53-45, 53-46), które wyznaczają jednocześnie granice badanego terenu, umownie nazwanego „rejonem Parku Kulturowego Wietrzychowice”. Jest on niemal w całości położony w powiecie włocławskim, woj. kujawsko-pomorskiego, na obszarze gmin Izbica Kujawska, Boniewo, Lubraniec i Chodecz (ryc. 1). Geograficznie omawiany teren należy do Pojezierza Kujawskiego, które jest częścią Pojezierza Wielkopolskiego (wg J. Kondrackiego 2002).

Efekty prowadzonych w omawianym rejonie prac będą sukcesywnie publikowane w serii wydawniczej pn. „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”, w ramach wyżej wskazanych tematów badawczych. Pierwszym, którego dotyczy niniejsza publikacja, są wyniki prospekcji nieinwazyjnych. Kolejne tomy będą prezentowały efekty prac wykopaliskowych prowadzonych na osadach i cmentarzyskach megalitycznych KPL oraz efekty badań archeologiczno-przyrodniczych.

Prezentowana publikacja składa się z 7 zasadniczych rozdziałów, katalogu stanowisk, streszczeń w języku angielskim oraz aneksu znajdującego się na dołączonej płycie DVD. Na początku omówione zostały metody badań nieinwazyjnych, którymi posługiwano się w trakcie realizacji wszystkich części zadania „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”. Następnie zaprezentowano wyniki omawianych prac w ramach wydzielonych problemów badawczych. Pierwszy z nich dotyczą badań niedestrukcyjnych grobowców kujawskich znanych z przekazów archiwalnych. Kolejnym poruszonym tematem są wyniki prac nieinwazyjnych 16 stanowisk neolitycznych, które uznano za reprezentatywne dla całego badanego obszaru. Pozyskano w ten sposób dane nie tylko odnośnie chronologii, wielkości i obszaru zasiedlenia, ale również stanu zachowania substancji zabytkowej. W pracy przedstawiono także wyniki poszukiwań nieznanych dotąd grobowców kujawskich z wykorzystaniem prospekcji lotniczej. Istotną częścią publikacji są opracowania dotyczące geologii, geomorfologii oraz pokrywy glebowej badanego terenu oraz relacji łączących te elementy środowiska z osadnictwem z epoki kamienia. Zaprezentowano także pierwszą próbę podsumowania badań, zawierającą przede wszystkim charakterystykę osadnictwa w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice przedstawioną w ramach kolejnych okresów rozwoju, od paleolitu do schyłkowego neolitu.

W zespole badawczym przygotowującym niniejszą publikację znaleźli się: dr Piotr Papiernik (kierujący badaniami), mgr Rafał Brzejszczak (prospekcja lotnicza), mgr Elżbieta Górka (rysunki zabytków), dr hab. Michał Jankowski, prof. UMK (badania gleboznawcze), dr hab. Piotr Kittel, prof. UŁ (badania środowiska geograficznego, analizy geochemiczne), dr Dominik Płaza (źródła paleolityczne i mezolityczne), dr Mateusz Płóciennik (analizy statystyczne preferencji osadniczych), Władysław Pohorecki (zdjęcia zabytków), prof. dr hab. Małgorzata Roman (badania geologiczne i geomorfologiczne), dr Marcin Sykuła (badania gleboznawcze), dr Wojciech Tołoczko (badania geochemiczne), dr Sebastian Tyszkowski (analizy statystyczne, numeryczny model terenu, lokalizacja stanowisk w GIS), mgr Joanna Wicha (od 2016 r. kierująca badaniami terenowymi), mgr Piotr Wroniecki (prospekcja geofizyczna). Ponadto w badaniach terenowych uczestniczyli: Marcel Bartczak, Martyna Czaplarska, Paweł Filuś, Weronika Janowska-Wachnik Konrad Kempa, Maciej Kopczyński, Bartosz Kubiak, Mateusz Mazurkiewicz, Izabela Sawicka, Ziemowit Szadkowski, Dominika Węclewska, Lidia Wójtewicz, Piotr Zwierzchowski – studenci i absolwenci archeologii.

Prezentowane badania, przez wiele lat były wspierane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Izbicy Kujawskiej. W imieniu całego zespołu realizującego prace terenowe pragnę podziękować Panu Adamowi Myrcie i Pani Barbarze Lewandowskiej za życzliwość i osobiste zaangażowanie oraz wszelką pomoc organizacyjną.

